

ساز و کارهای بین المللی مبارزه با فساد

بهزاد رضوی فرد^۱، حمیدرضا حسن پور^۲

چکیده

فساد از جمله مواردی است که در سطح ملی، منطقه‌ای و بین المللی بدان توجه جدی شده است. موضوع این نوشتار ناظر به ساز و کارهای بین المللی مبارزه با فساد است. با بررسی اسناد و نهادهای موجود در سطح بین المللی می توان به تلاش هایی که از جنبه های گوناگون درصدد پیشگیری و مقابله با فساد است پی برد. در این مقاله با استفاده از روش توصیفی، تحلیلی و مبتنی بر روش گردآوری کتابخانه ای به بررسی مهمترین ساز و کارهای مبارزه با فساد در سطح بین الملل پرداخته شده است. در این راستا در اولویت اول کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل متحد مورد توجه قرار گرفته است که کشورها با پیوستن و به کارگیری رهنمودهای آن در زمینه پیشگیری و مقابله، قوانین خود را براساس آن سامان می بخشند. افزون بر آن نهادهای مختلف بین المللی از قبیل پلیس بین الملل، بانک جهانی و سازمان شفافیت بین الملل هم مورد بررسی قرار گرفته اند که هر یک به فراخور در زمینه های مختلف نظیر پیشگیری، پیگیری و ارزیابی وضعیت فساد در کشورها فعالیت دارند. در سطح بین الملل با انجام اقداماتی همگرایانه از قبیل وضع رهنمود و هنجار تلاش شده است تا مبارزه با فساد به نحو مطلوب تر سامان یابد. همچنین اقدامات نهادهای بین الملل است از قبیل تقویت همکاری بین الملل برای پیگیری فساد، ارائه گزارش وضعیت فساد کشورها و ... در زمینه مبارزه با فساد اثرگذار بوده اند. در نهایت با عملکرد مطلوب سازوکارهای بین الملل بررسی شده مقاله در کنار سازوکارهای داخلی، انتظار می رود مبارزه با فساد به نحو مطلوب تری محقق شود.

واژگان کلیدی: فساد، کنوانسیون ضد فساد، پلیس بین الملل، بانک جهانی، سازمان شفافیت بین الملل.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۱۰/۲۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۷/۱۳

^۱ دانشیار حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران (Email: Razavi11351@yahoo.com)

^۲ دانش آموخته دکتری حقوق بین الملل عمومی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

(Email: hamidreza.hasanpour@yahoo.com)

مقدمه

مفهوم فساد در شرایط کنونی، متأثر از شرایط جهانی شدن، دگرگون شده و ابزار مبارزه با آن نیز تغییر یافته است؛ از این رو علاوه بر سطح ملی، در نظر گرفتن ساز و کارهایی بین‌المللی برای پیشگیری و مبارزه با آن ناگزیر است. اکنون صاحب‌نظران به این نتیجه رسیده‌اند که فساد به پدیده‌ای جهان‌شمول و فراگیر تبدیل و در تمام کشورها به صورت دامنه‌داری از بخش‌های مختلف چه دولتی و چه خصوصی به چشم می‌آید. امروزه، دیگر مخاطبین فساد لزوماً حکومت‌ها نیستند، بلکه جامعه و دیگر اقشار را نیز شامل می‌گردد. افزایش اعتماد عمومی و افزایش سطح رفاه جامعه در اولویت قرار گرفته و مبارزه با فساد نیز با این تعبیر در راستای نیل به رفاه و توسعه جامعه در نظر گرفته می‌شود. امروزه فساد از حیطة و مرزهای داخلی کشورها عبور کرده و جنبه بین‌المللی به خود گرفته است. پیچیدگی روابط و گستردگی ارتباطات و شیوع و فراگیری فساد به گونه‌ای است که چاره‌ای جز تعامل دولت‌ها در مبارزه با پدیده فساد باقی نگذاشته است. با عنایت به فراملی شدن مسئله فساد، لزوم تعریف و ارایه راهکارها و سازوکارهای بین‌المللی مبارزه با فساد به یک ضرورت تبدیل شده است. بنابه تعاریف ارایه شده از جمله: «سوءاستفاده از قدرت و امکان دولتی برای تأمین منافع شخصی» یا «سرپیچی از ضوابط قانونی توسط کارکنان بخش دولتی برای تأمین منافع خصوصی» یا «سوءاستفاده از قدرت تفویض شده در جهت منافع شخصی، اعم از این که در بخش خصوصی باشد یا دولتی»، ساز و کارهایی کیفی و فراقیفی، در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی توسط کشورها و حتی نهادهای بین‌المللی پیش‌بینی شده است. در این مقاله به بررسی مهمترین ساز و کارهایی که در سطح بین‌الملل برای پیشگیری و مقابله با فساد تشکیل گردیده‌اند، پرداخته شده است.

در این باره، از جمله مهم‌ترین اسناد مربوط به فساد، کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل متحد است که به موجب آن مقرراتی در خصوص جرم‌انگاری، همکاری بین‌المللی، ساز و کارهای مبتنی بر پیشگیری و پیگیری مقرر شده است. افزون بر آن، می‌توان به ساز و کارهای بین‌الملل دیگر از جمله نهادهای مالی بین‌الملل به ویژه بانک جهانی و نهادهای غیردولتی بین‌الملل به ویژه سازمان شفافیت بین‌الملل اشاره کرد.

اهمیت و ضرورت تحقیق

پیچیدگی روابط و گستردگی ارتباطات و شیوع و فراگیری فساد به گونه‌ای است که چاره‌ای جز تعامل دولت‌ها در مبارزه با پدیده فساد باقی نگذاشته است. عوامل و نتایج حاصل از پدیده فساد نیز دگرگون شده و مبارزه با آن، با پیچیدگی و گستردگی فزاینده‌ای مواجه گردیده است. جهانی شدن پدیده فساد، کشورها را به جدیت و لزوم مبارزه با آن، در سطحی جهانی رهنمون ساخته است. در قرن بیست و یکم، دولت‌ها سیاست‌های توسعه‌ای را در پیش گرفته‌اند و تعاملات بین‌المللی دولت‌ها با سرعت بیشتری در جریان است، اتخاذ این سیاست‌ها موجب شده تا فساد نیز در روابط میان کشورها تأثیرگذار گردد و دولت‌ها را با بحران‌های جدیدی مواجه سازد. رسوخ پدیده فساد به داخل کشورها، منشاء بیرونی پیدا کرده و عوامل جدیدی بیرون از مرزها، کشورها را از درون باچالش مواجه ساخته است، به همین علت لازم است که سازوکارهای جدیدی برای مقابله با فساد در پیش گرفته شود. در جهان امروز علاوه بر دولت‌ها به‌عنوان بازیگران اصلی، بازیگران دیگری نیز پا به عرصه گذاشته‌اند که هر روز نقش آن‌ها بیشتر می‌شود. بررسی ساز و کارهای جهانی موفق می‌تواند الگوی مناسبی در این عرصه باشد. همچنین در شرایط کنونی مبارزه با فساد در سطح ملی کارآیی کافی را ندارد و لاجرم باید به سمت همکاری و همگرایی با نهادهای بین‌المللی فعال در این زمینه پرداخت. در این راستا شناسایی مهمترین ساز و کارهای بین‌المللی موجود و نحوه عمل آن‌ها ضروری می‌نماید. با توجه به اینکه تا کنون در این باره اقدام قابل توجهی صورت نگرفته است شاید این پژوهش بتواند تأثیرگذاری اندکی جهت شروع تحقیقات و اقدامات کاربردی بعدی داشته باشد.

۱. درباره تعریف فساد بنگرید به: بهره‌مند بگ نظر، حمید، فساد، در: نیازپور، امیرحسن «به کوشش»، دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران چاپ اول، ۱۳۹۶، ص ۷۰۸.

پیشینه پژوهش

بر اساس جستجوهای به عمل آمده تا کنون پژوهش مدونی در خصوص بررسی عملکرد نهادهای بین المللی مبارزه با فساد صورت نگرفته است. همچنین در داخل کشور به علت نوپا بودن مباحث مربوط به فساد، تحقیق خاصی در خصوص استفاده از تجارب کشورهای دیگر در زمینه مبارزه با فساد انجام نگرفته و عمده مطالب در مورد موضوعاتی نظیر کلیات فساد مالی واداری است. با این وجود در این قسمت مهم ترین نوشتارهای مرتبط با ساز و کارهای بین المللی مبارزه با فساد معرفی می گردند.

- پیتر لانگست و دیگران (۱۳۸۷)، در کتاب خود با عنوان "برنامه های جهانی مبارزه با فساد"، به بررسی برنامه سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد، پرداخته اند؛ که مشتمل است بر مجموعه مفصلی از برنامه های خاص که هدف از تنظیمشان، به کارگیری آن ها از سوی کارگزاران دولتی برای بسط عناصر یک راهبرد ملی مبارزه با فساد است.
- پیوتر باکوفسکی و سوفیا وارانوا (۲۰۱۷)، در کتابی با عنوان "مبارزه اتحادیه اروپا با فساد: سیاست های عضویت" به سیاست های مبارزه با فساد اتحادیه اروپا در زمینه الحاق و گسترش این اتحادیه و پذیرش اعضای جدید پرداخته است و کیفیت و کفایت این سیاست ها و بازنگری های احتمالی مورد نیاز در این سیاست ها را بررسی نموده است.
- گوران کلمنیک و جینز استاسک (۲۰۰۸)، در کتاب خود با عنوان "نهادهای تخصصی مبارزه با فساد - بررسی مدل ها" به تجزیه و تحلیل کارکردهای اصلی پیشگیری و مبارزه با فساد و راه های عملی برای حصول اطمینان از استقلال، تخصص و منابع اجزاء نهادهای مبارزه با فساد می پردازد. این کتاب بیشتر به مطالعه اشکال مختلف تخصصی نهادهای مبارزه با فساد که در کشورهای مختلف وجود دارد پرداخته و از سراسر جهان تعداد چهارده نماینده مبارزه با فساد، از جمله نهادهای پیشگیرانه، نهادهای اجرای قانون و یا سازمان های چندمنظوره ترکیبی را معرفی می نماید.
- نادر حبیبی (۱۳۷۵)، در کتابی با عنوان "مبارزه با فساد و تجربه جهانی"، اقدامات ضد فساد از سوی کشورها را بررسی نموده و با تشریح فساد سیاسی، به چگونگی قبضه دولت و سپس معضل فساد در تجارت بین الملل پرداخته است. این کتاب در ادامه به طرح این سؤال که آیا کمک های خارجی بخشی از این معضل اند؟ اشاره داشته و در پی پاسخ به آن بوده است. در خاتمه نیز از اراده سیاسی و اعتماد سخن آورده است.
- روح الامین سعیدی (۱۳۶۲)، در کتاب "آکادمی ها و نهادهای ضد فساد"، پس از معرفی و تشریح اجمالی نظریه نهادگرایی، با استفاده از ظرفیت تبیینی آن به بررسی نهادهای بین المللی و نقش آن ها در عرصه ی اداره گری جهانی پرداخته و سپس موضوع فساد را به عنوان معضلی جهانی و نقش نهادهای بین المللی را در مقابله با آن مورد توجه قرار داده است.

سوالات پژوهش

۱. نهادهای بین المللی مبارزه با فساد چگونه عمل می کنند و از چه ساز و کاری پیروی می نمایند؟
۲. اقدامات کنوانسیون های بین المللی در مبارزه با فساد با توجه به تفاوت های ماهوی بین کشورهای مختلف از چه منطق و پارادایمی تبعیت می کند؟
۳. ساز و کارهای بین المللی مبارزه با فساد چگونه ارزیابی می شود و تا چه میزان موفق بوده است؟

روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش توصیفی تحلیلی و مبتنی بر روش گردآوری کتابخانه ای است که با استفاده از کتب و مقالات فارسی و انگلیسی موجود و قابل دسترس و مراجعه به پایگاه های اینترنتی، اطلاعات مورد نیاز استخراج و گردآوری و تحلیل شده است.

مهمترین ساز و کارهای بین المللی مبارزه با فساد

به منظور بررسی ساز و کارهای بین المللی مبارزه با فساد، مطالب این نوشتار شامل عنوان های پیش رو خواهد بود: نخست، کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل متحد؛ دوم، پلیس بین الملل؛ سوم، نهادهای مالی بین المللی و چهارم، نهادهای غیردولتی بین المللی.

۱- کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل متحد

به لحاظ پیشینه کنوانسیون ضد فساد باید دانست که در سال ۱۹۹۶، نشست مجمع عمومی سازمان ملل مجمع عمومی سازمان ملل مقررات بین المللی رفتار مسئولان دولتی را به تصویب رساند. متن این قانون صراحتاً اشاره‌ای به فساد نمی‌کند، اما این واژه چندین بار در پاراگراف‌های ابتدایی آورده شده است که به کشورهای عضو پیشنهاد می‌کند که از این مقررات برای هدایت تلاش‌های آن‌ها جهت مبارزه با فساد استفاده کنند. با این وجود، این قانون به مسائل بسیار مشابه و مرتبطی می‌پردازد، مانند دریافت هدیه که می‌تواند بر عملکرد کارمندان دولتی تأثیر گذار باشد.

در همان سال، اعلامیه ضد فساد و رشوه در مبادلات تجاری بین المللی سازمان ملل به تصویب رسید. این اعلامیه نیاز به ارتقاء مسئولیت‌پذیری اجتماعی و استانداردهای اخلاقی در بخش کمپانی‌ها را خاطر نشان کرده و رابطه فساد با فضای کسب و کار رقابتی منصفانه و حاکمیت قابل اعتماد را به رسمیت می‌شناسد. کشورهای عضو «باید» جرم بودن رشوه خواری ادارات دولتی خارجی را به رسمیت بشناسند. تلاش‌ها طی یک مصوبه مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۱۹۹۷، ادامه پیدا کرد، چنان که کشورهای عضو را درباره اجرایی کردن ابزارهای ضد فساد بین المللی موجود آگاه می‌کرد.

مصوبه مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۱۹۹۹، درخواست یک کمیته کارشناسی برای ارزیابی میزان تمایل به یک «ابزار بین المللی» ضد فساد، فرع بر کنوانسیون سازمان ملل در مبارزه با جرایم سازماندهی شده یا مستقل از آن را به میان آورد. پس از تصویب این کنوانسیون در نشست عمومی، کمیته کارشناسی را به تنظیم کنوانسیون جداگانه‌ای در خصوص فساد ملزم نمود، و از آنها خواست تا یک راهبرد فراگیر به منظور به نتیجه رساندن یک «کنوانسیون فراگیر و مؤثر» ارائه دهند.^۱ کمیته کارشناسی برای نخستین بار در دسامبر ۲۰۰۱ تشکیل جلسه داد. پس از هفت جلسه متن نهایی در اکتبر ۲۰۰۳ دو ماه پیش از موعد پایان زمان فعالیت این کمیته آماده و ارائه شد. باری، کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل متحد نخستین معاهده جهانی در مبارزه با فساد است که در مجمع عمومی سازمان ملل در تاریخ ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳ تصویب و در ۱۴ دسامبر ۲۰۰۵، لازم الاجرا شد. در این باره، باید گفت که تعداد بالای امضاها این کنوانسیون بیانگر موافقت گسترده بین المللی با آن است.

با توجه به مقررات کنوانسیون سه مطلب پیش‌رو مورد اشاره قرار می‌گیرد: نخست، ساز و کارهای ناظر بر پیشگیری؛ دوم، ساز و کارهای مبتنی بر پیگیری و سوم، ساز و کارهای مبتنی بر جرم‌انگاری و همکاری بین المللی.^۲

سازوکارهای ناظر به پیشگیری

کنوانسیون ضد فساد به اقدامات پیشگیرانه نیز پرداخته است. از این رو، هر دولت عضو طبق اصول اساسی نظامی حقوقی خود سیاست‌های مؤثر و هماهنگ ضد فساد را توسعه داده و اجرا خواهد کرد یا به آنها ادامه خواهد داد و تلاش خواهد نمود تا اقدامات مؤثری را با هدف پیشگیری از فساد به عمل آورد. روی هم رفته، براساس مقررات مربوط کشورهای عضو نهاد یا نهادهایی را در خصوص این امر پیش بینی خواهند نمود. ساز و کارهای پیشگیرانه شامل اجرای سیاست‌های مقرر در ماده ۵ از جمله همکاری با سازمان بین المللی و آگاهی بخشی در این باره است.

درباره همکاری با سازمان‌های بین المللی می‌توان به پلیس بین الملل اشاره کرد. در واقع، هدف اصلی پلیس بین الملل کمک مؤثر به پیشگیری و جلوگیری از جرایم قانونی متداول است. بنابراین، اقدامات پیشگیرانه از نقشی محوری در این نهاد برخوردار هستند. از این رو، پلیس بین الملل ساز و کارهای مناسبی را به منظور پیشگیری از وقوع و گسترش فساد مورد پیش‌بینی قرار داده است که

^۱ . UN, Resolution 56/260 of 31 January 2002, "Terms of reference for the negotiation of an international legal instrument against", UN Doc. A/RS/56/260, para. 3.

^۲ . بنگرید به: محمودی، سیدهادی، کنوانسیون سازمان ملل متحد بر ضد فساد مالی (کنوانسیون مریدا)، در: نیازپور، امیرحسین «به کوشش»، دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران، چاپ اول، ۱۳۹۶، ص ۷۶۰

تمرکز اصلی آن‌ها بر آموزش و افزایش آگاهی‌های نیروهای پلیس، دادستان‌ها، دادرسان و جزء این‌ها استوار است تا بدین‌سان، امکان سوءاستفاده از عدم آگاهی این گروه در زمینه مبارزه با فساد را به حداقل برساند (رضایی، ۱۳۸۶، ص ۵۹-۶۱).^۱ آنچه حائز اهمیت است عبارت از این است که، برنامه‌های آموزشی پلیس بین الملل در زمینه مبارزه با فساد ابعاد مختلفی از این پدیده را تحت پوشش قرار می‌دهند و تنها محدود به یک حوزه خاص نمی‌شوند. راه اندازی آکادمی ضد فساد نیز از دیگر اقدامات پلیس بین الملل در زمینه مبارزه با فساد است که با همکاری دفتر سازمان ملل متحد برای مبارزه با مواد مخدر و جرم با توجه به توسعه و استانداردهای آموزش‌های پیشرفته برای مأموران مبارزه با فساد و در مطابقت با کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد تأسیس شده است. تعیین استانداردهای مبارزه با فساد در نیروهای پلیس گام دیگری است که پلیس بین الملل به طور خاص به منظور افزایش آگاهی مأموران و افراد فعال در پلیس برداشته است تا بدینوسیله از مبارزه با فساد در درون نیروهای پلیس نیز غافل نماند (قلی‌پورو نیک‌رفتار، ۱۳۸۵، ص ۳۳-۵۴).

افزون بر موارد پیش گفته، کنوانسیون مزبور رهنمودهایی پیشگیرانه درباره چگونگی به کارگیری کارمندان و مقامات دولتی انتصابی، استانداردهای رفتاری مقامات دولتی، مدیریت منابع مالی دولتی، گزارش دهی عمومی به منظور شفافیت در بخش دولتی را پیش بینی کرده است.^۲ در این میان، افزون بر رهنمودهایی پیشگیرانه در خصوص بخش خصوص، به نقش جامعه مدنی و سازمان جامعه مدار نیز توجه شده است.

ساز و کارهای ناظر بر پیگیری

ساز و کارهای پیگیرانه ادامه دهنده و تکمیل کننده ساز و کارهای پیشگیرانه برنامه مبارزه ضد فساد است. این مورد همچون ساز و کارهای مبتنی بر پیگیری از یک سو، در کنوانسیون مبارزه با فساد و از سوی دیگر، در برنامه‌های پلیس بین الملل در راستای مبارزه با فساد مورد توجه قرار گرفته است. از جمله مهمترین اقدامات پیگیرانه مورد پیش بینی در کنوانسیون ضد فساد می‌توان به ارتقاء ارتباط و همکاری میان دولت‌های عضو، کمک فنی و تبادل اطلاعات و بازگرداندن دارایی‌های بین المللی اشاره کرد که گرچه در اقدامات پیشگیرانه نیز قابل طرح هستند، اما در اقدامات پیگیرانه نمود بیشتری دارند.

مهمترین مرحله در بحث ساز و کارهای پیگیرانه، بحث بازگرداندن دارایی‌های به سرقت رفته است که به واسطه اعمال مبتنی بر فساد، از کشور خارج شده‌اند. همکاری پلیس بین الملل با دفتر سازمان ملل متحد برای مبارزه با مواد مخدر و جرم و بانک جهانی در اجرای ابتکار بازگرداندن دارایی‌های مسروقه گام مشترک دیگری در راستای تحقق همکاری‌های بین المللی در زمینه مبارزه با فساد به حساب می‌آید. پشتیبانی عملیاتی و تشکیل تیم‌های پاسخ به فساد به عنوان تکمیل کننده ابتکار ایجاد نقاط تماس جهانی دو اقدام دیگری هستند که در راستای مبارزه با فساد و به عنوان بخشی از مرحله بازگرداندن دارایی‌های مسروقه اتخاذ می‌شوند.

ساز و کارهای ناظر به جرم انگاری و همکاری بین المللی

کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل براساس دستاوردهای ابزارهای ضد فساد پیشین بنا نهاده شده است. برای نمونه، سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، صرفاً پیشنهاد می‌دهد که کشورهای عضو معافیت مالیاتی رشوه را ممنوع نمایند، اما کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل کشورهای عضو را ملزم می‌نماید که چنین رفتاری را منع نمایند.^۳ کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل نه تنها در خصوص جرم

۱. درباره شفاف سازی اقتصادی، تعریف، روش‌ها و نیز شفاف سازی اقتصادی در اسناد بین المللی بنگرید به: محسنی، فرید، شفاف سازی اقتصادی، در: نیازپور، امیرحسن «به کوشش» دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران، چاپ اول، ۱۳۹۶، ص ۵۹۸

۲. درباره شفاف سازی اقتصادی، تعریف، روش‌ها و نیز شفاف سازی اقتصادی در اسناد بین المللی بنگرید به: محسنی، فرید، شفاف سازی اقتصادی، در: نیازپور، امیرحسن «به کوشش» دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران، چاپ اول، ۱۳۹۶، ص ۵۹۸

۳. OCDE, Recommendation on Tax Deductibility of Bribes of Foreign Public Officials, adopted on 11 April 1996 and art. 12.4: UN convention against corruption.

شناختن فعالیت‌های گوناگون، نوآورانه است، بلکه در زمینه تمرکز بر پیشگیری و همکاری‌های بین‌المللی و گردآوری اطلاعات نیز دارای نوآوری‌هایی است.

فصل سوم کنوانسیون مزبور به تفصیل، عناوین گوناگونی را مشخص کرده است که براساس آن کشورها ملزم هستند آنها را جرم انگاری کنند. مهمترین این عنوان‌ها شامل موارد پیش رو است: ارتشاء مقام‌های دولتی داخلی (ماده ۱۵)؛ ارتشاء مقام‌های دولتی خارجی و سازمان‌های عمومی بین‌المللی (ماده ۱۶)؛ حیف و میل، اختلاس و استفاده غیرمجاز از اموال توسط مقام‌های دولتی (ماده ۱۷)؛ اعمال نفوذ در معاملات (ماده ۱۸)؛ سوءاستفاده از وظایف (ماده ۱۹)؛ دارا شدن ناحق (ماده ۲۰)؛ ارتشاء در بخش خصوصی (ماده ۲۱)؛ اختلاس اموال در بخش خصوصی (ماده ۲۲)؛ تظهير عواید ناشی از جرم (ماده ۲۳). بدین سان، کشورها با جرم انگاری این رفتارها و در نتیجه به کارگیری نظام عدالت کیفری خود پیشگیری کیفری با این دسته رفتارها را محقق می‌کنند.^۱

افزون بر آن، یک فصل جداگانه برای همکاری بین‌المللی در کنوانسیون در نظر گرفته شده است (فصل ۴). همکاری در مسایل جزایی الزامی است، اگرچه در مسایل مدنی و اجرایی نیز کشورهای عضو باید همکاری را در نظر داشته باشند.^۲ همکاری صورت گرفته از سوی نهادهای بخش خصوصی مانند بانک‌ها تنها مورد تشویق قرار می‌گیرد.^۳ متأسفانه این بند یک رهنمود ضعیف است؛ زیرا، همکاری از سوی بانک‌ها و دیگر نهادهای بخش خصوصی برای دستیابی به مدارک یک فعالیت فاسدآمیز حیاتی است. ملزم نمودن کشورهای عضو به همکاری در مسائل جنایی یک شرط لازم اما ناکافی برای استرداد مؤثر دارایی‌ها است؛ زیرا غالباً نیاز است که بانک‌ها و دیگر مؤسسات، هنگام با خبر شدن از مبادلات مشکوک به فساد پیگیری‌های قانونی را به راه انداخته و مقامات مسئول را مطلع کنند. بند مربوط به رازداری بانکی سختگیرانه‌تر است. این بند کشورهای عضو را ملزم می‌کند که تضمین نمایند قوانین رازداری بانکی می‌تواند هنگام انجام تحقیقات در خصوص فساد ملغی گردد.^۴ این بند فضای کافی برای مانور ارابه نمی‌دهد. در مورد ماده ۴۶ نیز همین طور است، این ماده کشورهای عضو را ملزم می‌کند که وسیع‌ترین تدابیر همکاری قانونی چند جانبه را در تحقیقات و پیگرد جرایمی که در کنوانسیون پوشش داده شده‌اند، فراهم کنند.

گفتنی است که طی تصویب کنوانسیون استرداد دارایی‌ها مسأله‌ای اساسی برای کشورهای در حال توسعه بود. اهمیت این امر را می‌توان در اختصاص دادن یک فصل (فصل ۵)، به این عنوان مشاهده کرد. کنوانسیون سعی دارد که یک تعادل شکننده را حفظ کند: از سویی شامل رهنمودهای قوی و دقیق ضد فساد است که خواسته کشورهای توسعه یافته بود و از سوی دیگر کشورهای در حال توسعه مشتاق به پذیرفته شدن رهنمودهای مربوط به همکاری‌های قوی و استرداد دارایی‌ها هستند. رهنمودهای استرداد دارایی‌ها در صورت رعایت موارد حفاظتی کافی برای کشورهای توسعه یافته قابل قبول بود.

ماده ۴۶ کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل با عنوان «همکاری قانونی چند جانبه» تقریباً همان راهبرد همکاری قانونی چند جانبه از کنوانسیون سازمان ملل در خصوص جرایم سازماندهی شده بین‌المللی است.^۵ گفتنی است که کنوانسیون سازمان ملل در خصوص جرایم سازماندهی شده بین‌المللی نیز خود براساس رهنمود کنوانسیون سازمان ملل در خصوص مواد مخدر روانگردان نگارش شده است.^۶

۱. دربارهٔ مصادیق فساد در اسناد بین‌المللی و قوانین ملی مورد توجه قرار گرفته بنگرید به: بهره‌مند بگ نظر، حمید «مترجم»، رهنمودهای تقنینی جهت اجرای کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۷، ص ۹۴-۱۲۵.

۲. ماده ۴۳، بند ۱.

۳. ماده ۳۹ بند ۱.

۴. ماده ۳۱.

۵. ماده ۱۸.

۶. Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, adopted in Vienna on 20 December 1988, E/CONF.82/15, Article 7.

۲- پلیس بین الملل

کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد به عنوان تجلی اراده دولت‌ها و بسیج عمومی جامعه جهانی در جهت ریشه کن ساختن فساد، ساز و کارهای متعددی را برای از میان برداشتن این معضل پیش بینی کرده است. در میان این ساز و کارها، توجه به نقش سازمان‌های بین المللی باعث پر رنگ شدن نقش این سازمان‌ها در زمینه مبارزه با فساد گردیده است. از این رو، بررسی نقش سازمان‌های بین المللی در ارتباط با اجرای مفاد کنوانسیون، نشان دهنده میزان تحقق کنوانسیون در این بخش است، به خصوص با علم به اینکه این سازمان‌ها جایگزین مناسبی برای عدم همکاری گروهی از دولت‌ها در زمینه اجرا کردن بعضی از مفاد کنوانسیون مانند دارایی‌های مسروقه هستند.

بررسی نقش پلیس بین الملل (اینترپل) به عنوان یکی از بزرگترین و قدیمی‌ترین نهاد‌های بین المللی غیردولتی که بخشی از فعالیت‌های آن به طور تخصصی بر مبارزه با فساد متمرکز شده و در این زمینه از ساز و کارهای مناسبی نیز برخوردار است، از اهمیت دو چندانی برخوردار است. پلیس بین الملل به دلیل اشتراکاتی که در اهداف خود با کنوانسیون مبارزه با فساد دارد، در دو بخش اقدامات پیشگیرانه و اقدامات پیگیرانه که مورد توجه کنوانسیون نیز بوده است، گام‌های مثبتی را در راستای مبارزه با فساد و تحقق اهداف کنوانسیون برداشته و حتی در اقدامات پیگیرانه، فراتر از کنوانسیون ضد فساد عمل کرده است. افزون بر این، پلیس بین الملل با می‌توان یکی از موفق‌ترین اشکال تحقق همکاری دولت‌ها در زمینه مبارزه با فساد قلمداد کرد، چنان‌که می‌تواند منتهی به جلب توجه بیشتر دولت‌ها به نقش سازمان‌های بین المللی غیردولتی در زمینه مبارزه با فساد در چارچوب کنوانسیون پیش گفته گردد.

هدف اصلی پلیس بین الملل گسترش همکاری‌های پلیسی در راستای مقابله با بزهکاری است و مبارزه با فساد هم به عنوان یکی از مظاهر بزهکاری مهم در عصر حاضر از جمله مواردی است که پلیس بین الملل می‌تواند در آن مؤثر باشد. در این راستا، مجمع عمومی پلیس بین الملل در راهبرد کاری خود برای سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۶، سازمان را متعهد به افزایش حمایت از ۱۹۰ دولت عضو با توجه به پیش بینی اشکال جدید جرایم و تهدیدات در حال ظهور می‌کند^۱ تا بدینوسیله مهر تأییدی بر محدود نبودن صلاحیت‌های پلیس بین الملل در خصوص جرایم متداول زده باشد. حمایت از طرح‌های گروه کارشناسان پلیس بین الملل در زمینه مبارزه با فساد^۲ به خوبی نشان دهنده برجسته شدن اهمیت مبارزه با فساد در پلیس بین الملل و درگیر ساختن اذهان مسئولان این سازمان با روش‌های مبارزه با آن است. باید گفت که، به باور این سازمان فساد یک مسأله جهانی است و بر تمام مناطق اثر می‌گذارد، هر چند بیشترین تأثیرگذاری آن در کشورهای در حال توسعه است.

مجمع عمومی پلیس بین الملل در قطعنامه‌های مختلف خود که به نوعی با مسأله فساد در ارتباط هستند، به اشکال مختلف این واقعیت را مورد قبول قرار داده است که فساد به طور جهانی اجرای موثر قانون را تضعیف می‌کند، کارآیی و مشروعیت نیروهای پلیس را در عمل به وظایف کاهش می‌دهد و اعتماد عمومی به اجرای قانون و عدالت را نابود می‌کند. از سوی دیگر، جهانی شدن اقتصاد، فساد را به یک جرم بدون مرز تبدیل کرده است،^۳ از این رو، فساد در پلیس بین الملل از مصادیق جرایم بین المللی و در زمره یکی از هجده^۴ حوزه اصلی صلاحیت‌های این سازمان است. می‌توان نتیجه گرفت که، بدون شک مسأله فساد و مبارزه با آن به طور خاص در سال‌های اخیر به یکی از حوزه‌های اصلی فعالیت پلیس بین الملل تبدیل شده و در حال حاضر از جایگاه برجسته در سازمان برخوردار است.

^۱ . AG-2013-RES-07, INTERPOL 2014-2016 Strategic Framework, In [<https://www.interpol.int>]

^۲ . AGN/68/RES/4, supporting the initiatives of the Interpol Group of Expertes on Corruption, 2000. In: [<https://www.interpol.int>]

^۳ . AG -2002- RES-01, Adopting the global standards to combat corruption in police forces/services, 2002; AG --2006- RES-03, Creation of an Interpol Anti-Corruption Academy, 2006. In: [<https://www.interpol.int>]

^۴ . فساد، جرائم علیه کودکان، جرائم سایبری، مواد مخدر، تروریسم، قاچاق انسان، قاچاق کالاها غیرقانونی، دزدی دریایی، جرائم سازمان یافته، سلاح گرم، جرائم محیط زیستی، جرائم مالی، جرائم مربوط به خودرو، قاچاق کالاها غیر قانونی و...

بدیهی است که پلیس بین الملل به عنوان یک سازمان بین المللی غیر دولتی که از شخصیت حقوقی متمایزی نسبت به دولت های عضو آن برخوردار است، الزامی به رعایت مفاد کنوانسیون ضد فساد ندارد؛ زیرا این کنوانسیون تنها برای دولت های پذیرنده آن و در چارچوب قوانین داخلی آن دولت ها لازم الاجراست. در حال حاضر، پلیس بین الملل دارای ۱۹۰ دولت عضو می باشد که کم و بیش، تمامی دولت های جهان را در بر می گیرد. حدود ۳/۴ دولت های عضو پلیس بین الملل، کنوانسیون ضد فساد را در روابط میان خود مورد پذیرش قرار داده اند که این امر باعث تأثیر غیر مستقیم کنوانسیون مبارزه با فساد بر شکل دادن روابط دولت های عضو پلیس بین الملل در زمینه مبارزه با فساد می شود. این امر موجب تحقق همکاری های بین المللی کنوانسیون می گردد و به دلیل موقعیت خاص پلیس بین الملل به عنوان مرکزی برای هماهنگی دولت ها در زمینه مبارزه با جرایم متداول این سازمان را به ابزاری در راستای تحقق مفاد کنوانسیون مبارزه با فساد تبدیل می کند.

کنوانسیون ضد فساد، در موارد گوناگون اجرای اقدامات پیش بینی شده را در چارچوب اصول اساسی نظام حقوقی دولت های عضو خواستار می شود. در این باره، باید دانست که پلیس بین الملل محدودیت های حقوقی موجود در کشورهای مختلف را نه تنها در سند مؤسس خود مورد توجه قرار داده^۱ بلکه در یکی از قطعنامه های مجمع عمومی بر مسأله ارجاع و اشاره قطعنامه های پلیس بین الملل به قوانین ملی تأکید کرده است.^۲ اساسنامه پلیس بین الملل^۳ هر گونه مداخله و یا فعالیت های سیاسی، نظامی، مذهبی یا نژادی را منع می کند. بنابراین، یکی از روش های اجرای مطمئن کنوانسیون ضد فساد که امکان سوء استفاده از آن را برای سایر دولت ها به حداقل می رساند، به کارگیری آن در قالب پلیس بین الملل هر چند به شکل غیر مستقیم است.

پس از تصویب کنوانسیون مبارزه با فساد در سال ۲۰۰۳، حداقل در دو مورد از قطعنامه های مجمع عمومی پلیس بین الملل بر اهمیت اجرای کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد تأکید شده است که نشان دهنده این واقعیت است که کنوانسیون مبارزه با فساد برای سازمان چندان هم بدون اهمیت نبوده است. سخن کوتاه آن که، مسأله فساد از جایگاه درخور توجهی در پلیس بین الملل برخوردار است و کنوانسیون مبارزه با فساد نیز بر اهمیت این جایگاه افزوده است.

۳- نهادهای مالی بین المللی

باید گفت که بانک جهانی از جمله مهمترین نهادهای مالی بین المللی است که فعالیت های آن درخصوص مبارزه با فساد مورد توجه است. در واقع، این بانک جهانی برای مقابله با فساد در زمینه های مالی مربوط به نهادهای خود یعنی بانک بین المللی بازسازی^۴ و توسعه و سازمان توسعه بین المللی^۵ مجموعه ای از رهنمودها را در نظر گرفته است که در مورد برنامه های تأمین مالی نهادهای مزبور باید به کار گرفته است. این رهنمودها شامل اصول کلی، شرایط و ضمانت اجراهایی درخصوص اشخاص حقیقی و حقوقی است که به نحوی از انحاء در امور مربوط به تأمین مالی دخیل هستند. از آنجایی که هدف اساسی بانک جهانی ارایه وام به کشورها برای پیشبرد برنامه های مربوط به توسعه است، از این رو، برای مقابله با فساد در زمینه تأمین مالی، این رهنمودها برای اشخاصی که درگیر فساد شده اند ضمانت اجراهایی در نظر گرفته است.^۶

۱. Constitution of the International Criminal Police Organization-INTERPOL.art.2(1)

۲. AG - 2002- RES-16, References to national Laws in Interpol resolutions,2002. In: [https://www.interpol.int]

۳. AG-2006-RES-04, Statement to Reaffirm the Independence and political N, reality of Interpol, 2006. In: [https://www.interpol.int]

۴. International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)

۵. International Development Association (IDA)

۶. World Bank group, Bank Directive, accessed 22 November 2017, in: [https://policies.Worldbank.org/sites/ppf3/PPFDocuments/40394039_anti_corruption%20guideline%20(as%20revised%20as%20of%20july%201,%202016).pdf]

در واقع، بانک جهانی بدین نتیجه رسید که بخش قابل توجهی از وام‌های خود، به دلیل رفتارهای فسادآمیز از مسیر خود منحرف می‌شوند؛^۱ (Johnson and Sharma, 2004).^۲ رسوایی‌های به خصوصی همچون فعالیت‌های فساد آمیز در کنیا که با منابع بانک جهانی در ارتباط بود، تمرکز بانک را تغییر داد.^۳ پیش از این بانک جهانی قصد تصویب یک زبان مشترک مبارزه با فساد را نداشت؛ زیرا، چنین تصور می‌شد که این امر با منشور بانک که در آن «بی طرفی در ملاحظات سیاسی» ذکر شده، در تضاد خواهد بود. در آن زمان، حتی یکی از رؤسای منطقه‌ای بانک جهانی به نام پیترا ایگن^۴ به دلیل نارضایتی از ممانعت بانک از پذیرش ملاحظات ضد فساد در فعالیت‌های وام‌دهی بانک را ترک کرد (او بعدها از بنیانگذاران سازمان شفافیت بین الملل شد) (Johnson and Sharma, 2004).^۵ سیاست‌های بانک تحت سرپرستی وولفسون^۶ (که فساد را سرطان نامید)^۷ تغییر کرد. مسأله فساد به یک برنامه وسیع تر موسوم به حاکمیت مطلوب (که توسط بانک اجرا شد) پیوست^۸ (J. Thuo Gathii, ۲۰۰۹) که طی این برنامه بانک از طریق شروط خاص خود به کشورها وام می‌دهد (Johnson and Sharma, 2004).^۹ مشابه با بانک جهانی، صندوق بین المللی پول نیز به نوبه خود در ابتدا نسبت به پذیرش برنامه حاکمیت مطلوب به دلیل ترس از اینکه این مسأله خارج از اهداف صرفاً اقتصادی مد نظر آن باشد، بی رغبت بود اما این سازمان نیز سرانجام به تأثیرات اقتصادی فساد اذعان نمود و با اعمال استانداردهای حاکمیت مطلوب در فعالیت خود، راه بانک جهانی را در پیش گرفت. در کنار سیاست‌های خارجی ضد فساد، بانک جهانی و صندوق بین المللی سلسله‌ای از سیاست‌های داخلی را برای مبارزه با فساد تصویب نمودند (P. Chanda, 2003-2004).^{۱۰}

۴- نهادهای غیردولتی بین المللی

سازمان شفافیت بین الملل^{۱۱} از جمله مهمترین نهادهای غیردولتی بین المللی است که در زمینه مبارزه با فساد اقداماتی را انجام می‌دهد. این سازمان که از سوی مدیران سابق بانک جهانی در سال ۱۹۹۳، تأسیس شد همچون نیروی محرکه در مبارزه با فساد در پس تلاش‌های بین المللی بوده است.^{۱۲} مهم‌ترین ابزار ضد فساد این سازمان، نمایه میزان ادراک فساد (شاخص ادراک فساد) است. این نمایه کشورها را براساس سطح فساد مشاهده شده در آنها طبق آرای متخصصان حوزه تجارت رده بندی می‌کند (T. Thompson and A. Shah, 2005, 12).^{۱۳}

^۱ . R. A. Johnson and Sharma (2004) "About Corruption", the struggle against corruption- A comparative study, Palgrave Macmillan, P10

^۲ . Johnson and Sharma, ibid, 11.

^۳ . Dealing with governance and corruption risks in project lending – Emerging good practices," World Ban Note, February 2009.

^۴ . Pitter Eigen

^۵ . Johnson and Sharma, ibid, 11.

^۶ . Wolfensohn

^۷ . "People and Development," Annual meeting Address of the World Ban and I F by World Ban President J. Wolfensohn, 1 October 1996, available at web.worldbank.org.

^۸ . J. Thuo Gathii, "Defining the relationship between rights and corruption," 31 *U. Pa. J. Int'l L.* (2009), 127.

^۹ Johnson and Sharma, ibid, 11.

^{۱۰} . P. Chanda, "The effectiveness of the World Ban's anti-corruption efforts: Current legal and structural obstacles and uncertainties," 32 *Denver Journal of International Law & Policy* (2003-2004), 315-353.

^{۱۱} . Transparency International.

^{۱۲} . در این باره بنگرید به: خانعلی پور و اجارگاه، سکینه، سازمان بین المللی شفافیت، در: نیازپور، امیرحسین «به کوشش»، دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران، چاپ اول، ۱۳۹۶، ص ۴۶۷.

^{۱۳} . T. Thompson and A. Shah, "Transparency International's Corruption Perception Index: Whose perceptions are they anyway?" Discussion draft working paper, arch 2005, 12, available in [www.siteresources.worldbank.org].

وانگهی، منتقدان معتقدند که چنین رده‌بندی‌ای گمراه‌کننده است؛ زیرا، سطح فساد مشاهده شده لزوماً سطح فساد موجود در جامعه را بازتاب نمی‌دهد.^۱ گذشته از این، اطلاعات ورودی برای محاسبه شاخص ادراک فساد از منابع مختلفی می‌آیند که ممکن است نتیجه آن یک رده‌بندی دور از واقعیت باشد (T. Thompson and A. Shah, 2005, 12).^۲ تنها کشورهایی که اطلاعات کافی از آنها در دسترس است در رده بندی حضور دارند. از این‌رو، تعداد کشورهای موجود در رده‌بندی ممکن است از سالی به سال دیگر تغییر کند و این امر، مقایسه رتبه یک کشور را در سال‌های متمادی دچار خلل می‌کند (T. Thompson and A. Shah, ibid).^۳ کشورهای در حال توسعه بیشترین انتقادها را به این نمایه دارند و آن را روشی بسیار کوتاه‌نظرانه و ساده‌انگارانه در رده‌بندی کشورها می‌دانند. آنها معتقدند که این نمایه هیچ راهکاری برای تلاش آن‌ها در مبارزه با فساد پیشنهاد نمی‌کند. در کنار شاخص ادراک فساد، سازمان شفافیت بین‌الملل نمایه رشوه‌دهندگان و سنجه فساد جهانی را نیز منتشر می‌کند. سنجه فساد جهانی بر اساس برآوردی از حدود ۹۰۰۰۰ خانوار در ۹۰ کشور جهان است و رده‌بندی‌ای ارایه نمی‌دهد. نمایه رشوه‌دهندگان رده‌بندی‌ای از کشورهای پیشرو در صادرات بر اساس احتمال رشوه دادن بنگاه‌های آنها در کشورهای دیگر ارایه می‌دهد. این نمایه نیز طبق برآورد مدیران تجاری پایشگر فعالیت‌های تجاری بنگاه‌های خارجی در کشور خود محاسبه می‌شود. همانند نمایه شاخص ادراک فساد، داده‌های این نمایه نیز از منابع مختلف، با استفاده از روش‌های مختلف مصاحبه (چهره به چهره، تلفنی و ...) استخراج می‌شود. منتقدان اذعان کرده‌اند که مصاحبه با بنگاه‌ها می‌تواند سبب رسیدن به پاسخ‌های یک‌جانبه شود؛ زیرا، بنگاه‌ها هنگام پاسخگویی به پرسش‌های سازمان شفافیت بین‌الملل غالباً علاقه خود به پرداخت رشوه را پنهان می‌کنند.

نتیجه‌گیری

در شرایط کنونی جهانی شدن پدیده فساد برای پیشگیری و مقابله با آن، افزون بر نظام‌های حقوقی ملی و ساز و کارهای موجود آن نظیر جرم‌انگاری و پیش‌بینی ضمانت اجرای کیفی، باید به نهادها و سازوکارهای بین‌الملل که هدف آن پیشگیری و مقابله با فساد است، متوسل شد. در واقع، با توجه به این امر که فساد یک معضل جدی است که نظام سیاسی و اقتصادی کشورها را به خطر می‌اندازد و همچنین ممکن است بر عملکرد سازمان‌های بین‌الملل نظیر بانک جهانی تأثیر نامطلوبی داشته باشد، از این‌رو، افزون بر سازوکارهای داخلی، تلاش شده است تا با پیش‌بینی سازوکارهای بین‌الملل امر پیشگیری و مقابله با فساد به طور جدی پیگیری شود. بنابراین، می‌توان به نهادها و سازوکارهای مختلفی که در سطح بین‌الملل برای این منظور پیش‌بینی شده‌اند چنین اشاره کرد:

یکی از سازوکارهای مهم بین‌الملل ناظر به کنوانسیون ضد فساد سازمان ملل متحد است که کشورها با پیوستن بدان ساز و کارهای مختلفی از جمله ساز و کارهای ناظر به پیشگیری، جرم‌انگاری و همکاری بین‌الملل را مراعات خواهند کرد. بدین‌سان، با پیوستن کشورها به این کنوانسیون و اجرای آن از سوی آن‌ها، ضمن هماهنگی شدن کشورها در این زمینه، انتظار می‌رود نرخ جرایم مربوط به فساد کاهش یابد.

پلیس بین‌الملل به عنوان یک نهاد بین‌الملل که بخشی از فعالیت‌های آن به طور تخصصی بر مبارزه با فساد متمرکز شده از دیگر ساز و کارهای درخور توجه در این زمینه است. در واقع، هدف اصلی پلیس بین‌الملل گسترش همکاری‌های پلیسی در راستای مقابله با بزهکاری از جمله مبارزه با فساد است و بدین‌سان می‌تواند تأثیر مطلوبی در پیگیری جرایم مربوط داشته باشد.

افزون بر موارد پیش‌گفته می‌توان به نهادهای بین‌الملل به ویژه بانک جهانی اشاره نمود که با وضع رهنمودهایی به دنبال پیشگیری و مقابله با فساد در نهادهای زیرمجموعه خود است. افزون بر این، سازمان شفافیت بین‌الملل با ارایه گزارش‌های خود در زمینه رتبه‌بندی

^۱ . T. Thompson and A. Shah, "Transparency International's Corruption Perception Index: Whose perceptions are they anyway?" Discussion draft working paper, arch 2005, 3, in [www.siteresources.worldbank.org].

^۲ . T. Thompson and A. Shah, ibid, 16

^۳ . Thompson and Shah, ibid 145.

کشورها به لحاظ فساد می‌تواند در امر ارزیابی نقش مهمی ایفاء کند، چنان‌که با مشخص شدن وضعیت فساد در کشورها طی دوره‌های مختلف میزان موفقیت برنامه‌های ناظر به پیشگیری و مقابله را روشن می‌کند.

با توجه به مطالب پیش گفته باید گفت که در سطح بین الملل با انجام چند امر تلاش شده است تا مبارزه با فساد به نحو مطلوب‌تر انجام شود. یکی مورد شامل وضع رهنمود و هنجار است که کشورها با رعایت آنها مبارزه با فساد را با به کارگیری روش‌های کیفی و فراقیفی سامان می‌بخشند. مورد دیگر شامل اقدامات نهادهای بین الملل است که با انجام اقدامات مختلف از جمله تقویت همکاری بین الملل برای پیگیری فساد، ارایه گزارش وضعیت فساد کشورها و ... در زمینه مبارزه با فساد اثرگذار هستند. بدین سان، باید گفت با عملکرد مطلوب سازوکارهای بین الملل پیش گفته در کنار سازوکارهای داخلی، انتظار می‌رود مبارزه با فساد به نحو مطلوب‌تری محقق شود.

منابع

۱. بهره‌مند بگ نظر، حمید «مترجم»، رهنمودهای تقنینی جهت اجرای کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با فساد، انتشارات مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۷.
۲. بهره‌مند بگ نظر، حمید، نیازپور، امیرحسن (۱۳۹۶)، دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران چاپ اول.
۳. پیتر لانگست و دبگران- امیر حسین جلالی فراهانی، حمید بهره‌مند بگ نظر (۱۳۸۷)، برنامه‌های جهانی مبارزه با فساد، نشر مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
۴. خانعلی پور و اجارگاه، سکیته (۱۳۹۶)، سازمان بین المللی شفافیت، در: نیازپور، امیرحسین «به کوشش»، دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران، چاپ اول.
۵. رضایی، نورالدین (۱۳۸۶)، بایدها و نبایدهای مبارزه با فساد (بررسی اقدامات انجام شده برای مبارزه با فساد در مالزی)، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۸۲.
۶. سعیدی، روح الامین (۱۳۶۲)، آکادمی‌ها و نهادهای ضد فساد، نشر علوم اجتماعی و مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد سازمان بازرسی کل کشور
۷. قلی پور، رحمت الله و نیک رفتار، طیبه (۱۳۸۵)، فساد اداری و راهکارهای مناسب برای مبارزه با آن، مجله مجلس و پژوهش، شماره ۵۳.
۸. محسنی، فرید، شفاف سازی اقتصادی (۱۳۹۶)، در: نیازپور، امیرحسن «به کوشش» دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران، چاپ اول.
۹. محمودی، سیدهادی (۱۳۹۶)، کنوانسیون سازمان ملل متحد بر ضد فساد مالی (کنوانسیون مریدا)، در: نیازپور، امیرحسن «به کوشش»، دانشنامه علوم جنایی اقتصادی، بنیاد حقوقی میزان، تهران، چاپ اول.
۱۰. نورالدین رضایی (۱۳۸۶)، بایدها و نبایدهای مبارزه با فساد (بررسی اقدامات انجام شده برای مبارزه با فساد در مالزی)، مجله بانک و اقتصاد، شماره ۸۲.

11. AG -2002- RES-01, Adopting the global standards to combat corruption in police forces/services,2002; AG --2006- RES-03, Creation of an Interpol Anti-Corruption Academy,2006. In: [https://www.interpol.int]
12. AG - .2002- RES-16, References to national Laws in Interpol resolutions,2002. In: [https://www.interpol.int]
13. AG-2006-RES-04, Statememt to Reaffirm the Independence and political N, reality of Interpol, 2006. In: [https://www.interpol.int]
14. AG-2013-RES-07,INTERPOL 2014-2016 Strategic Framework, In [https://www.interpol.int]
15. AGN/68/RES/4, supporting the initiatives of the Interpol Group of Expertes on Corruption, 2000. In: [https://www.interpol.int]
16. C. Bohrer unhoz, (2007-2008) “Corruption in the eyes of the World Bank: Implications for the institution’s policies and developing countries,” 26 Penn t. Int’l. L. Rev. 3
17. Constitution of the International Criminal Police Organization-INTERPOL.art.2(1)
18. Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, adopted in Vienna on 20 December 1988, E/CONF.82/15, Article 7.
19. Dealing with governance and corruption risks in project lending – Emerging good practices,” World Ban Note, February 2009.

20. Goran Klemencic, Janez Stusek(2008) , Specialized Anti-Corruption Institutions Review of Models ,OECD Publishing, - Political Science
21. J. Thuo Gathii, (2009) “Defining the relationship between rights and corruption,” 31 U. Pa. J. Int’l L.
22. N. Woods,(2000) “The challenge of good governance for the I F and the World Ban themselves,” 28 World Development 5
23. OCDE, Recommendation on Tax Deductibility of Bribes of Foreign Public Officials, adopted on 11 April 1996 and art. 12.4: UN convention against corruption.
24. P. Chanda, (2003-2004). “The effectiveness of the World Ban ’s anti-corruption efforts: Current legal and structural obstacles and uncertainties,” 32 Denver Journal of International Law & Policy
25. People and Development,” Annual meeting Address of the World Ban and I F by World Ban President J. Wolfensohn, 1 October 1996, available at web.worldbank.org.
26. Piotr Bąkowski and Sofija Voronova, (2017)"Corruption in the European Union", European Parliamentary Research Service, September.
27. R. A. Johnson and Sharma (2004) “About Corruption”, the struggle against corruption- A comparative study, Palgrave Macmillan, P 10.
28. T. Thompson and A. Shah, (2005) “Transparency International’s Corruption Perception Index: Whose perceptions are they anyway?” Discussion draft working paper, arch 2005, 12, available in [www.siteresources.worldbank.org].
29. T. Thompson and A. Shah, (2005) “Transparency International’s Corruption Perception Index: Whose perceptions are they anyway?” Discussion draft working paper, arch 2005, 3, in [www.siteresources.worldbank.org].
30. UN, Resolution 56/260 of 31 January 2002, “Terms of reference for the negotiation of an international legal instrument against”, UN Doc. A/RS/56/260, para. 3.
31. World Bank group, Bank Directive, accessed 22 November 2017, in: [https://policies.Worldbank.org/sites/ppf3/PPFDocuments/40394039_anti_corruption%20guideline%20(as%20revised%20as%20of%20july%201,%202016).pdf]